

**DE FRANS-NEDERLANDSE ACADEMIE EN HET
VAN GOGH PROGRAMMA, evaluatie 2010**

DE FRANS-NEDERLANDSE
ACADEMIE EN HET VAN GOGH
PROGRAMMA, evaluatie 2010

- eindrapport -

Marga de Weerd
Peter Krooneman

Amsterdam, december 2010
Regioplan publicatienr. 2056

Regioplan Beleidsonderzoek
Nieuwezijds Voorburgwal 35
1012 RD Amsterdam
Tel.: +31 (0)20 - 5315315
Fax : +31 (0)20 - 6265199

Onderzoek, uitgevoerd door Regioplan
Beleidsonderzoek in opdracht van het
ministerie van OCW, directie Internationaal
Beleid.

INHOUDSOPGAVE

1	Inleiding	1
2	De Frans-Nederlandse Academie en het Van Gogh Programma	3
2.1	Inleiding.....	3
2.2	Het functioneren van de FNA 2004-2010	4
2.3	Het Van Gogh Programma	13
3	Wensen, kansen en mogelijkheden	17
3.1	Inleiding.....	17
3.2	Wensen en kansen: voorziet de FNA in de toekomst in een behoefte?	18
3.3	Wensen en mogelijkheden.....	19
4	Conclusies en aanbevelingen	21
	Bijlagen	25
Bijlage 1	Overzicht van geïnterviewden.....	27
Bijlage 2	Schriftelijke bronnen	29

1 INLEIDING

Na een periode van politieke irritaties besloten president Chirac en minister-president Kok in 1998 de contacten en samenwerking tussen de Nederlandse en de Franse samenleving te bevorderen. Dat resulteerde in de oprichting van de Frans-Nederlandse Samenwerkingsraad, het Van Gogh Programma en de Frans-Nederlandse Academie (FNA) in 2001. Het Van Gogh Programma is een beurzenprogramma dat ten doel heeft de uitwisseling van Franse en Nederlandse onderzoekers te bevorderen en te ondersteunen. De FNA kreeg als doel de bilaterale betrekkingen tussen Nederland en Frankrijk op het gebied van hoger onderwijs en onderzoek te versterken en te verdiepen. In 2008 gaat het secretariaat van het Van Gogh Programma van het NWO over naar de FNA.

De FNA en het Van Gogh Programma worden gesubsidieerd door het ministerie van OCW. De financiering van zowel de FNA als van het Van Gogh Programma loopt in 2011 af. Ter oriëntatie op de toekomst van de FNA en het Van Gogh Programma heeft RegioPlan beleidsonderzoek in opdracht van het ministerie van OCW een evaluatie van het FNA en het Van Gogh Programma uitgevoerd. Daarbij is nadrukkelijk ook naar de toekomst gekeken.

In dit rapport wordt op basis van gesprekken met verschillende betrokkenen geschetst wat de FNA in de afgelopen jaren gerealiseerd heeft en op welke wijze, en wat zij in de toekomst nog wil realiseren. Op verzoek van de opdrachtgever is nadrukkelijk ook meegenomen of de FNA haar activiteiten en diensten voor organisaties of branches buiten het onderwijs zou kunnen aanwenden.

In het evaluatieve deel van het onderzoek stonden met betrekking tot de FNA de volgende onderzoeksvragen centraal:

- 1) Heeft de FNA haar doelstellingen waargemaakt om de relaties in hoger onderwijs en onderzoek te versterken en te verdiepen en heeft de FNA bijgedragen aan een verbetering van de samenwerking tussen de ministeries van onderwijs van Nederland en Frankrijk?
- 2) Is de FNA in haar functie van makelaar en schakelaar de geschikte organisatie om die doelen te bereiken?
- 3) Is de FNA een stabiele partner gebleken voor het hoger onderwijs, onderzoek, de maatschappelijke partners, het bedrijfsleven en de overheid bij het opzetten van bilaterale samenwerkingsprojecten?
- 4) Zijn de resultaten van de FNA goed en van voldoende omvang in relatie tot het beschikbare budget?

De volgende vragen hebben betrekking op de evaluatie van het Van Gogh Programma:

- 5) Heeft financiering door de overheid daadwerkelijk bijgedragen aan de kwaliteit van de wetenschap in beide landen?
- 6) Deelt het programma de juiste prikkels uit als het gaat om het verbeteren van de onderzoekssamenwerking in beide landen?

Ten behoeve van de beantwoording van de onderzoeksvragen zijn gesprekken gevoerd met personen die op verschillende manieren betrokken zijn geweest bij de FNA of specifieke activiteiten van de FNA of het Van Gogh Programma.¹ Daarnaast zijn verschillende documenten bestudeerd zoals strategieplannen en jaarverslagen van de FNA en de verschillende producten die de FNA in de afgelopen jaren heeft voortgebracht.²

De bevindingen met betrekking tot het evaluatieve deel van het onderzoek staan beschreven in hoofdstuk 2. Hoofdstuk 3 is gewijd aan de mogelijkheden voor de FNA en het Van Gogh Programma in de toekomst. In hoofdstuk 4 vatten we de belangrijkste bevindingen kort samen en formuleren we aanbevelingen voor het ministerie van OCW met betrekking tot de toekomst van de FNA en het Van Gogh Programma.

---

¹ Zie bijlage 1 voor een overzicht.

² Zie bijlage 2 voor een overzicht.

2 DE FRANS-NEDERLANDSE ACADEMIE EN HET VAN GOGH PROGRAMMA

Sinds 2004 weet de FNA door een meer thematische werkwijze de verschillende doelgroepen gescheiden van elkaar te bereiken. Activiteiten gericht op de Franse taal en cultuur spelen zich af in de context van de Ronde Tafel Frans. Binnen het hbo wordt een sectorale aanpak gevolgd. Met onder andere de thematisch invulling van verschillende bijeenkomsten die FNA organiseert worden de universiteiten steeds beter bereikt. In de loop der jaren weet de FNA een groot netwerk op te bouwen waar zij op efficiënte wijze gebruik van maakt. Mede daardoor weet de FNA meer activiteiten en zaken te realiseren dan op grond van haar omvang verwacht zou kunnen worden. Of dat uiteindelijk heeft geleid tot meer samenwerking tussen het Franse en Nederlandse hoger onderwijs laat zich niet feitelijk vaststellen. Dat de FNA een belangrijke schakel vormt bij het mogelijk maken van samenwerking en het met elkaar in contact brengen van Franse en Nederlandse onderzoekers, docenten, studenten, bestuurders en beleidsmakers, wordt algemeen erkend. Daarnaast is er veel waardering voor de kennis van het Franse hoger onderwijs die bij de FNA aanwezig is en waarvan gebruik kan worden gemaakt.

Het Van Gogh Programma voorziet duidelijk in een behoefte. De beurzen zijn sinds zij zijn ondergebracht bij de FNA bereikbaar geworden voor een bredere groep wetenschappers dan alleen de Vidi- en Vici-onderzoekers. Het aantal beurzen dat in het kader van het Van Gogh Programma is uitgereikt, is gestegen sinds het programma bij het FNA is ondergebracht. Het Van Gogh Programma wordt door betrokkenen gezien als een belangrijke manier om de samenwerking met Franse onderzoekers te verdiepen. De middelen vormen een welkome aanvulling op de volgens geïnterviewden krappe financiering van onderzoeksprogramma's.

Het Van Gogh Programma heeft de FNA extra mogelijkheden gegeven om haar netwerk verder uit te breiden en breder bekend te worden in het hoger onderwijs.

2.1 Inleiding

In het eerste deel van dit hoofdstuk staan de doelen en de werkwijze van de FNA centraal. We beschrijven hoe deze zich ontwikkeld hebben en doen uitspraken over respectievelijk de efficiëntie en de realisatie daarvan. Eerst beschrijven we kort de achtergrond van de FNA. Het tweede deel van dit hoofdstuk (vanaf paragraaf 2.3) is gewijd aan het Van Gogh Programma. Ook

van dit programma wordt eerst kort de achtergrond geschetst. Vervolgens doen we uitspraken over het belang van het Van Gogh Programma voor de samenwerking tussen het Nederlandse en Franse hoger onderwijs op basis van de interviews die we daarover hebben gehouden.

2.2 Het functioneren van de FNA 2004-2010

2.2.1 De beginjaren van de Frans-Nederlandse Academie

In de tweede helft van de jaren negentig van de vorige eeuw maken de Franse president Chirac en de Nederlandse minister-president Kok bekend dat zij de bilaterale betrekkingen tussen Frankrijk en Nederland willen versterken door meer betrokkenheid tussen de samenlevingen te realiseren. Het uitspreken van deze gezamenlijke wens vormt het einde van een periode van diplomatieke spanning tussen de twee landen naar aanleiding van Franse uitspraken over het Nederlandse drugsbeleid.

De wens tot meer betrokkenheid tussen beide samenlevingen krijgt in 2003 gestalte in de oprichting van de Frans-Nederlandse Samenwerkingsraad. Deze Samenwerkingsraad organiseert vanaf dat moment uitwisselingen op het gebied van de economische, sociale en culturele actualiteit tussen prominenten met uiteenlopende achtergronden: diplomaten, journalisten, ondernemers, museumdirecteuren, filmmakers, professoren, onderzoekers enzovoort.

Voor de intensivering van de Frans-Nederlandse samenwerking op het gebied van hoger onderwijs wordt besloten een aparte organisatie op te zetten. Deze samenwerking gaat formeel van start met de eerste Frans-Nederlandse ontmoetingsdagen die worden georganiseerd in 2000. Na een periode waarin zowel binnen als tussen beide landen wordt verkend op welke wijze deze samenwerking verder gestalte moet gaan krijgen, komt in 2001 het Frans Nederlands Netwerk tot stand. Het netwerk krijgt in Frankrijk vorm met het Réseau franco-neerlandais de l'enseignement supérieur et de la recherche in Lille. In Nederland krijgt het centrale bureau voor het netwerk de naam de Frans-Nederlandse Academie.

Bij het vormgeven van de samenwerking van het Frans-Nederlandse Netwerk (FNN) en het Nederlandse bureau daarbinnen zijn van meet af aan naast het ministerie van Onderwijs, de VSNU en de HBO-raad betrokken. De Universiteit Utrecht speelt een belangrijke rol door de huisvesting en ondersteuning die zij de FNA biedt. Die situatie bestaat tot op de dag van vandaag.

Na een goede start ontstaan er in 2003 verschillende problemen in het FNN die er uiteindelijk toe leiden dat na intensief overleg met de betrokken ministeries in Nederland en Frankrijk en andere betrokkenen uit het hoger onderwijs in 2004 een doorstart wordt gemaakt met een nieuw plan van aanpak. De ontwikkelingen sinds die tijd vormen het onderwerp van deze evaluatie.

2.2.2 Een nieuw begin

In haar Strategiebepaling van 2007 tot 2012 formuleert de FNA haar missie als volgt:

“In 2012 heeft het FNN bijgedragen aan de vergroting van:

- samenwerking tussen de kennisinstellingen en overkoepelende organisaties;
- uitwisseling van kennis;
- betrokkenheid van het bedrijfsleven bij de onderzoekssamenwerking;
- Europese samenwerking vergroten als gevolg van een zichtbaardere samenwerking tussen Nederland en Frankrijk;
- belangstelling voor het Frans in Nederland en voor het Nederlands in Frankrijk.”

In die bepaling wordt vastgelegd wat al sinds 2004 in gang is gezet. Dat jaar vormt een ommekeer voor de FNA. Aan de pijlers Onderwijs en Mobiliteit wordt de pijler Onderzoekssamenwerking toegevoegd. Dit als gevolg van de toekenning van de financiering voor het stimuleren van institutionele onderzoekssamenwerking die voorheen bij het NWO was ondergebracht, aan de FNA door het ministerie van OCW.

Een tweede omslag is het gevolg van een andere werkwijze. In overleg met haar Franse partner RFN gaat de FNA ertoe over om meer thematisch te werken. Sinds 2005 zijn bijvoorbeeld de jaarlijkse ontmoetingsdagen aan een thema gewijd dat zowel in het Nederlandse als Franse hoger onderwijs en/of onderzoek actueel is. Met deze nieuwe werkwijze wordt bewerkstelligd dat de verschillende doelgroepen en belangstellenden van elkaar worden gescheiden waardoor er meer focus komt en beter wordt aangesloten bij de wensen en behoeften van de verschillende doelgroepen.

Een derde omslagpunt vormt het veranderende internationaliseringsbeleid als gevolg van het Bologna-proces. Daarmee werden thema's als joint degrees en de promotieopleiding en kwaliteitszorg op de agenda gezet. De behoefte van universiteiten aan informatie over samenwerking met Franse instellingen nam hierdoor toe. In tegenstelling tot de samenwerking met instellingen in andere Europese lidstaten bleek het lastig toegang te krijgen tot de Franse instellingen door de complexe en veelal onbekende organisatie van het Frans hoger onderwijs en onderzoek. De FNA zag daarmee een groeiende behoefte aan advisering, matching en begeleiding bij het realiseren van onderzoekssamenwerking tussen Nederlandse en Franse wetenschappers.

Een vierde externe ontwikkeling die van invloed is geweest op de activiteiten van de FNA is het ontstaan van de Frans-Nederlandse Samenwerkingsraad in 2003 (zie paragraaf 2.1.1). Op verzoek van het ministerie van Buitenlandse Zaken organiseert de FNA een van de belangrijkste jaarlijkse activiteiten van de raad, de Jeunes Talents-ontmoetingen. Daarnaast is de directeur van de FNA ex officio lid van de raad.

2.2.3 Efficiency

Kosten

De FNA wordt bekostigd door het ministerie van OCW. In 2009 ontving de FNA ruim 300.000 euro van het ministerie. De Universiteit Utrecht faciliteert om niet de huisvesting van de FNA alsmede diensten van het administratief dienstencentrum, de controller en de afdeling P&O. Daarnaast ontvangt de FNA op ad hoc basis inkomsten van het ministerie van Buitenlandse Zaken. In 2008 betrof dat bijna 90.000 euro voor de organisatie van de Jeunes Talents.¹

De grootste kostenpost van de FNA vormen de personele lasten. Het bureau van de FNA wordt momenteel bemenst door vijf personen: de directeur, de adviseur onderwijs en mobiliteit, twee adviseurs onderwijs en onderzoek en de secretaresse. Zij zijn gezamenlijk voor 4,2 fte aangesteld. Met enige regelmaat wordt het team aangevuld door een stagiaire.

In 2009 heeft de FNA een samenwerkingsovereenkomst met de UU gesloten. Door middel van deze samenwerkingsovereenkomst is voorkomen dat als gevolg van nieuwe regelgeving een hoger btw-tarief zou moeten worden afgedragen voor detachering. Het personeel van de FNA is formeel in dienst van de bestuursdienst van de Universiteit Utrecht en wordt sinds het afsluiten van de overeenkomst uitgeleend aan de FNA in plaats van gedetacheerd. Hiermee is voorkomen dat de FNA een groot deel van haar inkomsten zou kwijtraken. Er is geen inhoudelijke bemoeienis van de UU met de activiteiten van de FNA. De FNA draagt inhoudelijk verantwoording af aan het bestuur van de FNA en het ministerie van OCW.

Activiteiten

In de loop der jaren heeft de FNA een steeds groter aantal activiteiten opgepakt waaronder het organiseren van ontmoetingen en de coördinatie of de secretariaatsfunctie van verschillende prijzen, beurzen of samenwerkingsverbanden. Met haar activiteiten richt de FNA zich op verschillende doelgroepen: de van oudsher meest in de FNA geïnteresseerde doelgroep van docenten Frans in de verschillende sectoren van het onderwijs. Daarnaast richt de FNA zich op de sectoren binnen het Nederlandse hoger onderwijs: het hbo en het wo. Binnen die sectoren wordt ingezet op contacten op verschillende niveaus van studenten tot bestuurders als vertegenwoordigers van overkoepelende instellingen. De FNA heeft daarnaast bij haar oprichting als opdracht gekregen de relatie tussen de Nederlandse en Franse ministeries van Onderwijs en Onderzoek te versterken. Vanuit haar doel om het bedrijfsleven meer bij de onderzoekssamenwerking te betrekken, moet bovendien het bedrijfsleven als doelgroep van de FNA worden aangemerkt. Met de organisatie van de Jeunes Talents voor de Frans-Nederlandse Samenwerkingsraad is bovendien een bredere doelgroep bereikbaar geworden: naast getalenteerden uit de academische wereld zijn deze

---

¹ Jaarverslag FNA 2008.

bijeenkomsten gericht op getalenteerden uit de cultuur, de diplomatie en het bedrijfsleven.

De efficiëntie van de FNA is gelegen in de wijze waarop zij met de activiteiten die zij organiseert aan meerdere doelen tegelijk werkt en de wijze waarop zij haar netwerk weet te versterken en in te zetten. Door haar beperkte omvang en samenwerking met haar Franse tegenhanger, de RFN, is de FNA bovendien een slagvaardige organisatie.

De Frans-Nederlandse ontmoetingsdagen vormen een goed voorbeeld van een activiteit waarmee de FNA zich op meerdere van haar doelen richt. De ontmoetingsdagen zijn sinds 2005 gewijd aan een thema dat in zowel het Franse als het Nederlandse hoger onderwijs speelt. Uit beide landen worden experts op het betreffende thema als spreker uitgenodigd. Op basis van de presentaties van deze experts wordt in werkgroepen verder gediscussieerd. De FNA en het RFN brengen de kennis die over het betreffende thema is verzameld bijeen in een zogenaamd Cahier. De cahiers zijn tweetalig. In de cahiers wordt de stand van zaken in beide landen rondom het centrale thema en een analyses daarvan geschetst. Door Franse en Nederlandse wetenschappers rondom een thema samen te brengen, wordt aan het eerste doel van de FNA, het vergroten van de samenwerking, gewerkt. Een eerste voorwaarde voor samenwerking is immers ontmoeting. Bovendien wordt met de activiteit meer kennis gegenereerd en wordt deze kennis met het tot stand brengen van de cahiers verspreid. Het verspreiden van kennis over het Franse en Nederlandse hoger onderwijs vormt het tweede doel van de FNA. Door verschillende geïnterviewden van buiten de sector onderwijs werden vraagtekens werden geplaatst bij de efficiëntie van de productie van de Cahiers. Zij vroegen zich van deze volgens hen zeer tijdrovende klus af of daarmee wel in een behoefte werd voorzien.

De activiteiten en de strategische richting van het FNN worden vastgesteld door de directeurs van de FNA en de RFN in samenspraak met het Comité de Pilotage. In het Comité de Pilotage zijn de belangrijkste spelers in het hoger onderwijs uit beide landen vertegenwoordigd. Het Comité bestaat daarmee aan Franse zijde uit het ministerie van Buitenlandse en Europese Zaken, het ministerie van Hoger Onderwijs en Onderzoek, de Franse ambassade in Nederland en Maison Descartes, Conférence des Présidents d'Universités en de Université Lille 3 die de RFN huisvest. Aan Nederlandse zijde is het bestuur van de FNA vertegenwoordigd dat bestaat uit de huidige voorzitter van het college van bestuur van de Universiteit van Amsterdam en de Hogeschool van Amsterdam, Karel van der Toorn, en de voorzitter van het college van bestuur van Hogeschool Zuyd, Karel van Rosmalen. Daarnaast maken prof. dr. Moerdijk van de Universiteit Utrecht en mevrouw Van Hees van de VSNU deel uit van het Comité.

Het Frans-Nederlandse Netwerk overbrugt met het Comité de Pilotage de verschillen die er zijn tussen de organisatie van het Nederlandse en Franse hoger onderwijs. De netwerkstructuur maakt het mogelijk partijen bij elkaar

aan tafel te krijgen die normaal gesproken niet bij elkaar zouden komen. De 'natuurlijke' gesprekspartners van ministeries in het ene land zijn immers ministeries in het andere land. Dat geldt ook voor universiteiten of hogescholen in het ene land. Zij richten zich tot universiteiten en hogescholen in het andere land. Doordat verantwoordelijkheden met betrekking tot het hoger onderwijs in beide landen op andere plaatsen zijn belegd, in Frankrijk centraal en in Nederland met een grote autonomie van het hoger onderwijs, vormt het FNN een belangrijke voorwaarde voor het gesprek tussen beide landen. Op die wijze weten RFN en FNA draagvlak en betrokkenheid te creëren voor de activiteiten van het netwerk bij de partijen in beide landen die ertoe doen.

De FNA heeft door de jaren heen haar slagkracht weten te vergroten door het netwerk dat zij heeft opgebouwd en haar inzet ten behoeve van de versterking van de betrekkingen tussen het Nederlandse en Franse hoger onderwijs. Exemplarisch voor de wijze waarop de FNA haar netwerk aanwendt, is de installatie van de adviesraad en les Amis du Réseau in 2006. De Nederlandse adviesraad bestaat uit vijf leden. Elk van hen vertegenwoordigt een wetenschappelijke discipline of de kunstensector. Zij hebben een rol als ambassadeurs en helpen de FNA bij:

- het vergroten van de zichtbaarheid van haar activiteiten;
- het opzetten en uitbreiden van een netwerk binnen de Frans-Nederlandse betrekkingen;
- het totstandkomingsproces van de cahiers thématiques die eens per jaar uitkomen.

Daarnaast geven de leden advies over mogelijke partnerschappen tussen Franse en Nederlandse instellingen, en over onderwerpen die de FNA centraal kan stellen in bijvoorbeeld de ontmoetingsdagen. Tot slot selecteren de leden van de adviesraad kandidaten voor de verschillende beurzen die de RFN/FNA beheert.

De amis du réseau zijn mensen uit het onderwijs en de wetenschap, de overheid en de politiek, het maatschappelijk middenveld en het bedrijfsleven, cultuur en samenleving die affiniteit hebben met Frankrijk en met de doelstellingen van de FNA. De amis worden betrokken bij de activiteiten en het monitoren van de activiteiten van de FNA. Zij zijn verbonden aan specifieke thema- en beleidsgebieden die elk een eigen inspirator en een aantal sleutelfiguren kennen. Rondom de thema's die altijd bilateraal zijn, richt de FNA een kennisbank in. De adviesraad en de amis du réseau vormen met de FNA het kenniscentrum Frankrijkstudies.

De FNA heeft in de loop der jaren de coördinatiefunctie voor een aantal prijzen op zich genomen, zoals de Prix de Paris² en de Prix d'Excellence.³ Daarnaast coördineert de FNA sinds 2009 de taaltoets DELF DALF.⁴ Dat heeft de zichtbaarheid van de FNA vergoot. Bovendien biedt deze coördinatiefunctie de FNA nieuwe mogelijkheden om haar netwerk verder uit te breiden.

Het bureau van de FNA is door haar beperkte omvang slagvaardig. Daarnaast is de goede en intensieve samenwerking met de medewerkers van de RFN van positieve invloed op de slagvaardigheid van het Frans-Nederlandse netwerk. Er is intensief contact met de collega's in Lille, zowel per mail als per telefoon. Daarnaast zijn er regelmatig bijeenkomsten.

De kracht van de FNA is tegelijkertijd ook haar zwakte. Het succes van het FNA lijkt in belangrijke mate samen te hangen met de personen die er werken en de personen die bij het RFN in Lille werken. Dat maakt de bureaus kwetsbaar. Dat bleek toen in Frankrijk een positie bij de RFN vacant kwam die pas na lange tijd werd vervuld. Het Nederlandse bureau is in dat jaar veel zwaarder belast.

2.2.4 Bereik van de doelen

Uit de missie die de FNA voor zichzelf stelde in haar strategiebepaling van 2007 (zie paragraaf 2.2.2) zijn vijf doelen af te leiden. In hoeverre is aan die doelen gewerkt en zijn ze behaald?

Doel 1: Vergroten van samenwerking tussen de kennisinstellingen en de overkoepelende organisaties

Een belangrijk deel van de activiteiten van de FNA is erop gericht de samenwerking tussen de kennisinstellingen en de overkoepelende organisaties voor het hoger onderwijs uit Nederland en Frankrijk te vergroten en te versterken. Of dat heeft geleid tot meer samenwerking en vooral tot hoeveel meer samenwerking laat zich echter moeilijk vaststellen. De FNA kan zelf immers geen samenwerking tussen kennisinstellingen en overkoepelende organisaties bewerkstelligen. Zij kan alleen de voorwaarden scheppen die samenwerking bevorderen. Of de betreffende voorwaarden daadwerkelijk tot samenwerking leiden, valt strikt genomen niet te constateren omdat bij het tot stand komen van samenwerking vele factoren een rol spelen.

---

² De Prix de Paris is een aanmoedigingsprijs voor jong Nederlands talent . De prijs is bedoeld ter stimulering van wetenschappelijk onderzoek over Frankrijk.

³ De Prix d'Excellence is een prijs voor de beste aankomende docent Frans. De prijs is ingesteld door de Ronde Tafel Frans en beoogt het onderwijs Frans in Nederland te versterken.

⁴ De diploma's DELF (Diplôme d'Etudes de Langue Française) en DALF (Diplôme Approfondi de Langue Française) zijn officiële examens Frans van het Franse ministerie van Onderwijs.

Een voorwaarde voor samenwerking is dat Nederlandse en Franse wetenschappers van elkaars bestaan op de hoogte zijn. De FNA draagt bij aan die voorwaarde door betrokkenen uit en bij het hoger onderwijs langs verschillende wegen bij elkaar te brengen, bijvoorbeeld door de organisatie van ontmoetingsdagen en andere bijeenkomsten. De ontmoetingsbijeenkomsten worden zeer gewaardeerd. Niet alleen omwille van de thema's die daarin centraal worden gesteld, de sprekers en gasten die daarvoor worden uitgenodigd, de goede organisatie maar ook door de sfeer die in de bijeenkomsten wordt gerealiseerd. Die sfeer wordt gekenmerkt door een hoge mate van informaliteit waarin het leggen van contacten zeer eenvoudig is.

Naast bovengenoemde bijeenkomsten organiseert de FNA regelmatig studiereizen voor specifieke doelgroepen uit het hoger onderwijs naar Franse instellingen. Zo zijn er reizen georganiseerd voor bestuurders van hbo-instellingen en bestuurders van wo-instellingen. Deze reizen lijken gezien het aantal bestuurders dat deelneemt, aan te sluiten bij een behoefte. Met deze reizen is er bij de instellingen op een hoog niveau meer oog gekomen voor de samenwerking tussen Nederland en Frankrijk. Concrete samenwerking moet echter vooral op het niveau van onderzoekers tot stand komen. In hoeverre de reizen van bestuurders hebben bijgedragen tot meer samenwerking op onderzoeksniveau, laat zich evenmin moeilijk vaststellen.

Ook op een aantal specifieke terreinen waarop van oudsher nauwelijks of geen contact bestond tussen beide landen, heeft de FNA samen met haar Franse counterpart partijen samengebracht, onder meer kunstopleidingen en biomedische wetenschappers.

Een derde manier waarop de FNA de samenwerking tussen het Nederlandse en het Franse hoger onderwijs tracht te versterken, is door te adviseren bij concrete verzoeken om samenwerking. Zo heeft zij een van de hogescholen bij hun wens om ook Franse universiteiten in een op te zetten Europees consortium te betrekken van advies voorzien bij de keuze voor een geschikte universiteit op basis van de door de hogeschool opgestelde criteria. Het netwerk kon de betreffende hogeschool vervolgens met de juiste personen in contact brengen. Door de grote verschillen tussen de wijze waarop het Nederlands en het Frans hoger onderwijs zijn opgezet, was deze bemiddeling zeer wenselijk. Zonder het advies van de FNA was de samenwerking met de Franse universiteit, volgens de geïnterviewde van de betreffende instelling, naar alle waarschijnlijkheid niet gerealiseerd. Daarnaast heeft de FNA bijvoorbeeld een rol gespeeld in de totstandkoming van het joint PhD-programma tussen geologen uit Rennes en van de Vrije Universiteit.

Met betrekking tot het eerste doel, het tot stand brengen van meer samenwerking tussen het Nederlandse en Franse hoger onderwijs, kan dan ook worden geconcludeerd dat de FNA bijdraagt aan het creëren van een belangrijke voorwaarde voor samenwerking, namelijk bekendheid met en ontmoetingen tussen de beoogde partijen. Daarnaast is de FNA nauw

betrokken geweest bij de totstandkoming van verschillende samenwerkingsverbanden tussen Nederlandse en Franse instellingen en onderzoekers in het hoger onderwijs.

Doel 2: Uitwisseling van kennis

De FNA draagt op verschillende manieren bij aan de uitwisseling van kennis over het Nederlandse en het Franse hoger onderwijs, namelijk door:

1. mensen met elkaar in contact te brengen;
2. via de website van het netwerk www.FRNL.EU informatie beschikbaar te stellen die in de loop der jaren is verzameld via een groot aantal activiteiten;
3. publicaties als de Cahiers, die verschijnen op basis van de Nederlands Franse ontmoetingsdagen.

Ad 1) de FNA heeft in de loop der jaren haar kennis van en contacten met Franse en Nederlandse personen en instellingen die van belang zijn voor en binnen het hoger onderwijs neergelegd in een database. In de betreffende database zijn inmiddels meer dan drieduizend personen opgenomen. Waar nodig maakt de FNA gebruik van deze database, bijvoorbeeld bij het vinden van sprekers en gasten voor specifieke bijeenkomsten, het adviseren over samenwerking tussen Nederlandse en Franse instellingen, bij het leggen van contacten en het verspreiden van informatie.

Ad 2) Op de tweetalige website www.frnl.eu kunnen studenten en onderzoekers informatie vinden over studeren en onderzoek doen in Nederland en Frankrijk. De kenmerken van het Nederlandse en Franse hoger onderwijs en onderzoek worden kort en overzichtelijk uit de doeken gedaan en er worden praktische tips gegeven over zaken als beschikbare beurzen en het zoeken naar huisvesting.

Daarnaast biedt de website informatie over de achtergrond van de FNA, over een deel van de activiteiten die de FNA in de loop van haar bestaan heeft georganiseerd en activiteiten die op de agenda staan. Via de website kan makkelijk informatie worden aangevraagd over verschillende onderwerpen die te maken hebben met de Frans-Nederlandse samenwerking met en de mobiliteit van Franse en Nederlandse studenten en onderzoekers.

Ad 3) Publicaties

De grootste en belangrijkste publicaties van de FNA vormen de Cahiers die zijn geschreven op basis van de Nederlands Franse ontmoetingsdagen. Er zijn er inmiddels vier waarvan de meest recente 'op eigen benen' over de verzelfstandiging van het hoger onderwijs in Nederland en Frankrijk verscheen in 2009. Alleen in Nederland zijn de Cahiers in een oplage van 750 à 1000 exemplaren verspreid onder onder meer organisaties binnen het hoger onderwijs als de VSNU, de HBO-raad, de KNAW en andere organisaties, die actief zijn op het gebied van internationale samenwerking in het onderwijs, opleidingen en vakgroepen waarbinnen de Franse taal of de betrekkingen met Frankrijk centraal staan, bureaus buitenland van instellingen in het hoger

onderwijs, colleges van bestuur van instellingen in het hoger onderwijs et cetera. De FNA ontvangt met enige regelmaat positieve reacties op de Cahiers. Zo heeft de FNA vernomen dat de Cahiers door sommige opleidingen voor onderwijsdoeleinden worden gebruikt.

Ook met betrekking tot de uitwisseling van kennis is moeilijk vast te stellen hoeveel gebruik er wordt gemaakt van de kennis die door de FNA beschikbaar wordt gesteld en wordt verspreid. Er zijn wel signalen dat de FNA steeds beter wordt gevonden. Dat blijkt bijvoorbeeld uit het aantal mensen dat contact opneemt met informatieverzoeken (de FNA houdt hiervan een logboek bij) of aanvragen voor de beurzen en prijzen die de FNA coördineert.

Doel 3: Betrokkenheid van bedrijfsleven bij onderzoekssamenwerking

Een beperkt deel van de activiteiten richt zich op het betrekken van het bedrijfsleven bij onderzoekssamenwerking. Er zijn evenwel contacten opgebouwd met verschillende Nederlandse en Franse bedrijven zoals bijvoorbeeld KLM en Air France, en Danone. Het betreft veelal bedrijven met een belangrijke Nederlandse en Franse tak. Contacten met bedrijven worden mede gelegd middels de organisatie van de Jeunes Talents in opdracht van de Frans-Nederlandse Samenwerkingsraad. De contacten met het bedrijfsleven hebben vooralsnog geen prioriteit gekregen binnen de FNA. Dat is mede gelegen in de situatie in Frankrijk. De afstand tussen het hoger onderwijs, met name de universiteiten, en het bedrijfsleven in Nederland is groot, maar is in Frankrijk nog veel groter en meer beladen dan in Nederland.

Doel 4: Europese samenwerking vergroten

In hoeverre de Europese samenwerking in het hoger onderwijs wordt bevorderd door de FNA, laat zich nog moeilijker vaststellen dan het effect van de FNA op de samenwerking tussen het Franse en Nederlandse hoger onderwijs. Het doel 'Europese samenwerking vergroten' zegt vooral iets over de wijze waarop dat volgens de FNA het beste gerealiseerd kan worden. In haar opvatting wordt de kans op Europese samenwerking en het versterken van Europese samenwerking het grootst wanneer men zich concentreert op bilaterale verbanden. Wanneer bilaterale samenwerking is gerealiseerd en verankerd kan de samenwerking worden uitgebreid naar andere Europese landen. Deze opvatting wordt gedeeld door verschillenden van de geïnterviewden die betrokken zijn bij de internationalisering.

Doel 5: Belangstelling voor Frans in Nederland en Nederlands in Frankrijk versterken

De FNA concentreert zich op dit doel door middel van haar activiteiten binnen de Ronde Tafel Frans. De Ronde Tafel Frans (RTF) wordt in 2005 opgericht in samenwerking met de Vereniging van Levende Talen en de Vereniging van Nederlandse Romanisten aan Universiteiten (VRNU). De RTF richt zich op docenten Frans in het vo, hbo en wo. Jaarlijks worden door de Ronde Tafel Frans verschillende activiteiten verzorgd (zie verder bijlage 2) en bijvoorbeeld de prijs voor de beste docent Frans uitgereikt.

Voor dit doel geldt echter in nog sterkere mate dan de vorige doelen dat het gewenste effect van deze activiteiten zich moeilijk laat vaststellen. De belangstelling voor deze activiteiten toont echter aan dat de FNA daarmee in een behoefte voorziet.

2.3 Het Van Gogh Programma

Ontstaan

In 1997 is het Van Gogh Programma (VGP) gestart. Het is een samenwerkingsprogramma met als doel de bestaande mogelijkheden voor wetenschappelijk samenwerking tussen beide landen verder te vergroten. Het programma is evenals de FNA en de Frans-Nederlandse Samenwerkingsraad een uitvloeisel van de politieke toenadering tussen Nederland en Frankrijk na een periode waarin die betrekkingen waren bekoeld (zie ook paragraaf 2.2.1).

Doel

Doel van het VGP is de uitwisseling van Nederlandse en Franse onderzoekers in het kader van een gemeenschappelijk uit te voeren onderzoeksproject mogelijk te maken. Het programma staat open voor onderzoekers uit alle wetenschapsgebieden. De Van Gogh Subsidies zijn uitsluitend bedoeld voor het financieren van reis- en verblijfskosten die gemoeid zijn met de onderzoeksuitwisseling tussen Frankrijk en Nederland.

Uitvoering

Tot 2008 heeft het NWO het programma en het beheer van het Nederlandse deel van het fonds op zich genomen. In die jaren is het programma alleen toegankelijk voor Veni-, Vidi- en Vici-onderzoekers. Op die wijze beperkt de NWO de overhead die zij op het programma heeft. Met ingang van 2008 voert de FNA het secretariaat van het Van Gogh beurzen programma. Hiertoe is besloten omdat het programma niet meer past bij de kernactiviteiten van NWO. Het ministerie van OCW, NWO, FNA en de Franse Ambassade besluiten dat het VGP voortaan beter op zijn plaats is bij de FNA die zich in tegenstelling tot het NWO expliciet op de samenwerking tussen het Nederlandse en Franse hoger onderwijs richt. De aanvragen die voor het Van Gogh programma worden ingediend bij het FNA worden beoordeeld door de leden van de adviesraad van de FNA. Hiermee is de overhead op het programma zeer beperkt.

Elk jaar start de aanvraagronde voor het Van Gogh Programma in februari. De aanvraagformulieren kunnen uiterlijk tot 15 mei van dat jaar worden ingezonden. Per jaar kan een maximum van €10.000 worden aangevraagd met een mogelijkheid tot verlenging van een jaar.

Bereik

Vanaf het dat moment het VGP is overgedragen naar de FNA wordt het programma toegankelijk voor een bredere groep onderzoekers. Niet alleen veni, vidi en vici onderzoekers worden in staat gesteld aanvragen voor het

VGP in te dienen maar ook onderzoekers die binnen de eigen instelling zijn aangemerkt als excellente onderzoekers. Dit heeft tot gevolg dat het aantal aanvragen na 2009 fors toeneemt (zie tabel 1).

Tabel 2.1 Aanvragen en toekenningen in het kader van het Van Gogh programma 1997-2010

Ronde	Aantal aanvragen	Aantal toekenningen	% Gehonoreerd
1997	23	8	35
1998*	35	6	17
	16	7	44
1999	16	9	56
2000	16	7	44
2001	20	13	65
2002	15	11	73
2003	16	8	50
2004	26	11	42
2005	27	11	41
2006	18	12	67
2007	18	11	61
2008	17	17	100
2009**	10	10	100
2010	29	13	45
Totaal	302	165	50

* 2 appels à candidature.

** transfert NWO – FNA.

BRON: FNA

Belang

Het Van Gogh Programma maakt het mogelijk bestaande samenwerkingsverbanden tussen Franse en Nederlandse onderzoekers verder te verdiepen. Met de VG subsidie worden onderzoekers in staat gesteld elkaar te bezoeken. Ondanks de steeds betere communicatiemogelijkheden die er zijn blijven fysieke ontmoetingen tussen onderzoekers belangrijk. Een aantal dagen bij elkaar zijn biedt de mogelijkheid ideeën verder uit te werken en dieper met elkaar op de materie in te gaan. Dat komt de kwaliteit van het onderzoek ten goede.

De Van Gogh-subsidies zijn in zekere zin belangrijker geworden dan zij in het begin al waren: onderzoeksprogramma's worden steeds krappere gesubsidieerd waardoor het steeds moeilijker wordt ontmoetingen vanuit deze subsidies te bekostigen.

De VG subsidies worden volgens de FNA veel gebruikt als opstapje naar andere subsidies waarvoor Franse en Nederlandse gezamenlijk voorstellen indienen. Het VGP leidt daarmee niet alleen tot een verbetering van de kwaliteit van Frans-nederlandse onderzoeksprogramma's maar draagt ook bij tot meer samenwerking tussen Nederlandse en Franse onderzoekers.

Het belangrijkste effect van het VGP dat door verschillende geïnterviewden is genoemd, is het lange termijn effect. Ontmoetingen en intensievere samenwerking zijn de beste waarborg voor toekomstige samenwerking. Doordat met het VGP subsidies worden toegekend aan samenwerkingsverbanden is het feitelijke bereik groter dan op het eerste gezicht lijkt. Met een gehonoreerde aanvraag worden vrijwel altijd de reiskosten van meerdere onderzoekers gedekt. Dat betreft ook jonge onderzoekers. Juist door de reiskosten van deze jongere onderzoekers te faciliteren wordt ook de samenwerking van Nederlandse en Franse onderzoekers in de toekomst bevorderd.

3 WENSEN, KANSEN EN MOGELIJKHEDEN

De FNA houdt zichzelf momenteel tegen het licht en beraadt zich op haar toekomst. Er wordt nagedacht over de strategieën die de FNA moet gaan of blijven volgen om haar doelen te realiseren. Daarbij stelt de FNA zichzelf ook de vraag of zij voorziet in een behoefte. De meeste geïnterviewden zijn de mening toegedaan dat dit het geval is.

Binnen de FNA bestaat de behoefte om als secretariaat voor de Frans-Nederlandse Samenwerkingsraad te gaan fungeren. Daarmee zou een groter deel van de ideeën die binnen de raad worden ontwikkeld tot uitvoering kunnen worden gebracht. Door de wijze waarop de raad nu is georganiseerd, blijven de meeste ideeën liggen. Alhoewel de Frans-Nederlandse Samenwerkingsraad onlangs is vernieuwd is niet te verwachten dat het ministerie van Buitenlandse Zaken meer middelen voor de raad beschikbaar zal stellen. De urgentie daartoe wordt niet gevoeld, aan Franse zijde nog minder dan aan Nederlandse zijde. De Samenwerkingsraad vervult in tegenstelling tot het FNN vooral een symbolische functie.

Ook andere wegen om structureel extra financiële middelen te verwerven lijken er niet te zijn. Binnen het bedrijfsleven bestaat geen behoefte aan een externe partij die als makelaar en schakelaar gaat fungeren tussen het Nederlandse en Franse bedrijfsleven. Er lijkt evenmin behoefte aan een coördinerende rol van de FNA (of een andere partij) in de brede samenwerking met Franse instellingen in de onderwijs- en cultuursector. Met een dergelijke constructie (waarin de FNA of een andere organisatie een coördinerende rol vervult) valt volgens betrokkenen geen efficiëncyslag te bewerkstelligen. Gezien de goede contacten tussen de partijen die zich inzetten voor meer samenwerking tussen Nederland en Frankrijk en de wijze waarop deze partijen elkaar weten te vinden, is het in het leven roepen van een coördinatiefunctie voor de activiteiten van deze organisaties onnodig.

3.1 Inleiding

De gemaakte afspraken over de subsidiëring van de FNA en het Van Gogh Programma lopen tot 2011. Er zal formeel opnieuw een besluit worden genomen over de subsidiëring van beide. In de interviews die ten behoeve van deze evaluatie gevoerd zijn, is op verzoek van de opdrachtgever ook de toekomst van de FNA en het Van Gogh Programma ter sprake gebracht. Is het belangrijk dat de FNA in haar huidige vorm blijft voortbestaan en zo ja, waarom?, zijn vragen die daarbij aan de orde kwamen. De bevindingen daarover beschrijven we in paragraaf 3.2. Ook is besproken in hoeverre voor de FNA andere manieren worden gezien om financiële middelen te verkrijgen en of zij bepaalde activiteiten op zich zou moeten nemen, zoals een

secretariaatsfunctie voor de Nederlands-Franse Samenwerkingsraad of een coördinerende functie die de FNA zou kunnen vervullen voor maatschappelijke organisaties die zich bezighouden met de Frans-Nederlandse betrekkingen. De antwoorden op die vragen staan in paragraaf 3.3.

3.2 Wensen en kansen: voorziet de FNA in de toekomst in een behoefte?

De FNA en de RFN zijn voortgekomen uit de wens tot meer samenwerking tussen Nederland en Frankrijk. Zij hebben de taak gekregen de samenwerking tussen het Nederlandse en Franse hoger onderwijs te bevorderen. Het antwoord op de vraag of die behoefte tot meer samenwerking er nog steeds is en of het nodig is om die samenwerking te bevorderen, zal uiteindelijk door de Franse en Nederlandse overheid moeten worden beantwoord. Vanuit het Nederlandse veld wordt de vraag bevestigend beantwoord om de volgende redenen:

- er is veel te halen voor het Nederlandse hoger onderwijs in Frankrijk;
- door de grote verschillen tussen het Nederlandse en Franse hoger onderwijs is ondersteuning bij het realiseren van meer samenwerking wenselijk en nodig;
- de Nederlandse economie is er gebaat bij handelsbetrekkingen met Frankrijk.

Er is om verschillende redenen veel te halen voor het Nederlandse hoger onderwijs in Frankrijk. De samenwerking tussen het Franse en Nederlandse hoger onderwijs is nog beperkt. Dat geldt overigens niet alleen voor de samenwerking vanuit Frankrijk met het Nederlandse hoger onderwijs. Ook de samenwerking met andere hogere onderwijsinstellingen in andere Europese landen is beperkt. De samenwerking van het Franse hoger onderwijs richt zich van oudsher op landen waar Frans wordt gesproken (Canada en de voormalige Franse koloniën). Door de omslag die momenteel gaande is in Frankrijk mede als gevolg van het Bologna-proces, staan steeds meer Franse wetenschappers open voor internationale samenwerking en wordt het doordat met name jonge Franse wetenschappers steeds beter Engels spreken makkelijker om te gaan samenwerken. Omdat het Franse hoger onderwijs daarbij over het algemeen niet in eerste instantie naar Nederland zal kijken, is het raadzaam dat Nederland daarbij het initiatief neemt. Het realiseren van samenwerking met Franse topinstituten zal ten dele ook een kwestie zijn van 'die het eerst komt die het eerst maalt'.

Het feit dat steeds meer geld voor onderzoek uit Europa gehaald moet worden, maakt het extra belangrijk om te investeren in samenwerking met Europese wetenschappers, waaronder Fransen.

Alhoewel er met het Bologna-proces in gang is gezet dat er meer transparantie komt in het Europese hoger onderwijs en er wordt gestreefd

naar gelijke kwaliteitsnormen, blijven de verschillen tussen het Nederlandse en het Franse systeem van hoger onderwijs groot. Een van de grote verschillen betreft de autonomie van het hoger onderwijs. De Nederlandse overheid staat op veel grotere afstand van het hoger onderwijs dan de Franse overheid van het Franse hoger onderwijs. Daarnaast zijn onderwijs en onderzoek in Frankrijk sterker dan in Nederland van elkaar gescheiden. Bovendien kent het Franse hogere onderwijssysteem niet het verschil tussen hbo en universiteit. Dergelijke verschillen maken het voor Nederlandse instellingen en onderzoekers ingewikkeld om toegang te verwerven tot Franse instellingen en onderzoekers en om tot afspraken te komen. Het is vanuit die situatie zeer wenselijk dat daarbij ondersteuning wordt geboden. De FNA heeft inmiddels bewezen instellingen van de gewenste ondersteuning te kunnen voorzien.

Ook vanuit een breder perspectief blijft het belangrijk dat er in Nederland aandacht besteed blijft worden aan Frankrijk en het Frans. Frankrijk is een belangrijke handelspartner voor Nederland. Alhoewel steeds meer mensen in Frankrijk Engels spreken, geeft het spreken van Frans en het kennis hebben van de Franse samenleving potentiële handelspartners een voorsprong. Het is van belang om dat voordeel in het oog te blijven houden en vanuit die gedachte de kennis van het Frans en de Franse samenleving in Nederland te blijven stimuleren.

3.3 Wensen en mogelijkheden

De FNA als secretariaat van de Samenwerkingsraad

De FNA zou in de toekomst graag de secretariaatsfunctie van de Nederlands-Franse Samenwerkingsraad gaan vervullen. Als lid van de Nederlands-Franse Samenwerkingsraad ziet zij evenals het ministerie van Buitenlandse Zaken dat de vele ideeën die daarin worden gelanceerd nu niet tot uitvoering komen. Deze situatie is voor een belangrijk deel het gevolg van de ontstaansgeschiedenis van de raad en van de wijze waarop de raad organisatorisch is vormgegeven. Zowel aan Nederlandse als aan Franse zijde is de raad samengesteld uit de minister van Buitenlandse Zaken, leden van het parlement en andere prominente leden uit de samenleving. Een voordeel van deze samenstelling is dat belangrijke mensen uit verschillende delen van de Franse en Nederlandse samenleving zich gecommitteerd hebben aan de samenwerking tussen Nederland en Frankrijk. Een nadeel van deze samenstelling is dat de drukbezette leden over het algemeen niet in de gelegenheid zijn de ideeën die zij hebben voor Nederlands-Franse samenwerking ten uitvoer te brengen. Om de Samenwerkingsraad slagvaardiger te maken, zou het goed zijn wanneer de leden van de raad daarbij ondersteuning zouden kunnen krijgen. Een minimale vorm van ondersteuning zou een secretariaat zijn. Het Nederlandse deel van de Samenwerkingsraad ontbeert een secretariaat. Voor het Franse deel van de Samenwerkingsraad is wel een secretariaat beschikbaar. De secretariaatsfunctie wordt vervuld door de Directeur Maison Descartes, het Frans Instituut Nederland en de RFN, de Franse partner van de FNA.

In haar meest recente vergadering op 25 mei 2010 is de Samenwerkingsraad gereactiveerd. De meeste leden van de raad zijn onlangs op verzoek van de ministers van Buitenlandse Zaken Kouchner en Verhagen vernieuwd. Begin 2010 zijn bovendien twee nieuwe vicevoorzitters, Jaap de Hoop Scheffer en Christian de Boissieu, officieel benoemd door de ministers Kouchner en Verhagen, teneinde invulling te geven aan de door hen gewenste nieuwe impuls. De belegging van een secretariaatsfunctie kan de gewenste reactivering versterken. Gezien haar goede betrekkingen van de FNA met de RFN en Maison Descartes, lijkt de FNA daarvoor ook een goede kandidaat.

Alhoewel er ook bij de vicevoorzitter en de beleidsmedewerkers van het ministerie van Buitenlandse Zaken voordelen worden gezien van een extern belegd secretariaat (er wordt betwijfeld of het ministerie van Buitenlandse Zaken dit zelf kan vervullen), is allerm minst zeker dat daarvoor structurele middelen beschikbaar zullen komen. Vooralsnog lijkt het erop dat dit alleen zou kunnen op het moment dat ook de Franse regering een dergelijke investering wil doen in de Frans-Nederlandse Samenwerkingsraad. Die bereidheid is er aan Franse zijde niet. Aan die kant wordt erop gewezen dat de Raad vooral een symbolische functie heeft en voldoende geëquipeerd is om die symbolische functie te vervullen. De noodzaak voor een aantal activiteiten die nu onder de vlag van de Samenwerkingsraad worden georganiseerd, zoals de Jeunes Talents, blijft bestaan. Of die noodzaak er op de langere termijn voor de Samenwerkingsraad is, valt te betwijfelen.

De FNA zegt deze secretariaatsfunctie alleen te kunnen vervullen als daar structurele middelen tegenoverstaan.

De FNA als coördinator

Vanuit het ministerie van OCW werd het idee geopperd dat de FNA mogelijk een meer coördinerende rol zou kunnen vervullen voor de verschillende organisaties die zich richten op de samenwerking met Frankrijk of het verspreiden van de Franse taal en cultuur. Op basis van de gevoerde interviews moet worden geconstateerd dat hieraan geen behoefte bestaat en er geen meerwaarde wordt gezien van een dergelijk coördinerende functie, noch voor de FNA noch voor de andere organisaties en de doelen die zij nastreven.

Het verkrijgen van externe middelen

Zowel de FNA als de geïnterviewden die vanuit het onderwijs nauw betrokken zijn bij het FNA, zien nauwelijks tot geen mogelijkheden voor de FNA om extra middelen van derden te verkrijgen. De instellingen in het hoger onderwijs hebben te maken met zeer krappe budgetten en zijn daardoor niet geneigd te betalen voor eventuele ondersteuning. Desalniettemin doet de FNA wel pogingen om extern geld te werven, bijvoorbeeld door voor de organisatie van activiteiten een vergoeding van de reiskosten te vragen. Het gaat daarbij echter om kleine bedragen.

4 CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

In 2011 zal het ministerie van OCW een besluit nemen over de voortzetting van de subsidie voor de FNA en het Van Gogh Programma. Regioplan onderzocht het functioneren van beide door middel van interviews met betrokkenen in het hoger onderwijs en daarbuiten. Daarnaast is de rol onderzocht die de FNA voor zichzelf in de toekomst binnen de Frans-Nederlandse Samenwerkingsraad ziet.

De FNA en het Van Gogh Programma zijn evenals de Frans-Nederlandse Samenwerkingsraad voortgekomen uit een politieke wens tot meer samenwerking. Daar waar de Frans-Nederlandse Samenwerkingsraad vooral een symbolische rol vervult, bevorderen de FNA en het Van Gogh Programma daadwerkelijk de samenwerking tussen het Nederlandse en het Franse hoger onderwijs.

Functioneren FNA

Uit de gesprekken die zijn gevoerd, blijkt dat de FNA de samenwerking tussen het hoger onderwijs in Nederland en Frankrijk faciliteert en initieert. Zij functioneert daarmee als katalysator voor de samenwerking tussen het Franse en Nederlandse hoger onderwijs. Dat doet zij met beperkte middelen. De circa 300.000 euro die de FNA jaarlijks aan subsidie ontvangt, worden grotendeels besteed aan de 4,2 fte die momenteel werkzaam zijn voor de FNA. De exacte bijdrage van de FNA in het tot stand komen van samenwerking tussen het Franse en Nederlandse hoger onderwijs laat zich niet vaststellen. De FNA kan kostenefficiënt opereren doordat de Universiteit Utrecht haar gratis huisvest en faciliteert op verschillende gebieden zonder zich te mengen in de inhoud van het werk dat de FNA verricht. Daarnaast werkt de FNA kostenefficiënt door de netwerkstructuur die zij heeft opgezet.

De netwerkstructuur van de FNA kenmerkt zich door een zeer nauwe samenwerking met de Franse counterpart van de FNA, het RFN in Lille, de Franse ambassade en het Maison Descartes en de vertegenwoordigers van het Nederlandse hoger onderwijs, onder meer via de VSNU en de HBO-raad. Daarnaast heeft de FNA vele contacten in het hoger onderwijs en zet zij haar netwerk in voor bijvoorbeeld de beoordeling van de aanvragen voor het Van Gogh Programma. Dat programma wordt daardoor bijna zonder overheadkosten uitgevoerd. Door haar kennis en enorme netwerk is de FNA volgens velen van meerwaarde voor de Frans-Nederlandse samenwerking niet alleen in het hoger onderwijs maar ook daarbuiten, bijvoorbeeld voor het ministerie van Buitenlandse Zaken.

De netwerkstructuur van de FNA maakt haar bovendien slagvaardig. In het Comité de Pilotage zijn de partijen vertegenwoordigd die er in het Franse en Nederlandse hoger onderwijs toe doen. Deze structuur maakt efficiënte samenwerking mogelijk ondanks de verschillen tussen de wijze waarop de

verantwoordelijkheden in het Franse en Nederlandse hogeronderwijssysteem zijn belegd. Gezamenlijk bepalen zij waarop de FNA zich met haar activiteiten richt. Door de betrokkenheid van zowel de (Franse) overheid als het hoger onderwijsveld kan de FNA aansluiten bij hetgeen in het veld van belang wordt geacht en heeft zij daar draagvlak.

Functioneren Van Gogh Programma

Het Van Gogh Programma leidt tot een versterking van de samenwerking tussen Nederlandse en Franse onderzoekers. Doordat onderzoeksbudgetten steeds kleiner worden, wordt het belang van dergelijke subsidieprogramma's steeds groter. Het Van Gogh Programma vormt daarmee een beperkte maar efficiënte prikkel om de Frans-Nederlandse samenwerking te versterken. Met het onderbrengen van het Van Gogh Programma bij de FNA is een extra efficiëntieslag gemaakt: zonder meer geld beschikbaar te stellen, heeft de FNA haar netwerk verder kunnen versterken. Ook in de toekomst kan het Van Gogh Programma daarom het beste bij de FNA worden ondergebracht.

Waarom bevorderen en faciliteren?

De Nederlandse overheid heeft de volgende redenen om de samenwerking tussen het Franse en Nederlandse hoger onderwijs te blijven bevorderen.

1. Vanwege de voordelen voor het hoger onderwijs

Zowel voor het Nederlandse als het Franse hoger onderwijs zijn voordelen te behalen met meer samenwerking. Frankrijk wil zijn hoger onderwijs internationaliseren en ziet Nederland daarbij als een aantrekkelijke partner vanwege de nabijheid, de kwaliteit van het onderzoek en het feit dat Nederland buiten Groot-Brittannië het enige land is waar veel hoger onderwijs in het Engels wordt aangeboden. Nederlandse betrokkenen zien de samenwerking met het Franse hoger onderwijs als een manier om meer Europese onderzoeksmiddelen naar zich toe te trekken. Instellingen in het hoger onderwijs zijn in steeds sterkere mate voor hun financiële middelen aangewezen op de Europese fondsen die worden toegekend aan Europese samenwerkingsverbanden.

2. Vanwege de voordelen op andere terreinen

Meer samenwerking en uitwisseling tussen het Nederlandse en Franse hoger onderwijs heeft op de langere termijn niet alleen positieve gevolgen voor de samenwerking in het hoger onderwijs, maar ook voor het bedrijfsleven en de economie in beide landen. Een groot deel van de studenten in het hoger onderwijs en een deel van de jonge wetenschappers zal uitstromen naar het bedrijfsleven en andere sectoren van de economie. Intensievere contacten tussen Nederlandse en Franse studenten en jonge wetenschappers zullen daardoor een spin-off hebben naar andere terreinen dan de wetenschap.

3. Vanwege de bestaande belemmeringen

De samenwerking tussen het Nederlandse en Franse hoger onderwijs komt om verschillende redenen vaak niet vanzelf tot stand. Op de eerste plaats doordat Nederlandse wetenschappers over het algemeen geneigd zijn zich, mede door de contacten die er al bestaan, te richten op hun collega's in Engeland en de Verenigde Staten. Franse wetenschappers richten zich van oudsher vooral op landen waar Frans wordt gesproken (Canada en de voormalige Franse koloniën). Samenwerking tussen het Nederlandse en het Franse hoger onderwijs wordt op de tweede plaats bemoeilijkt door de grote verschillen tussen beide onderwijssystemen. Het Franse hogeronderwijsstelsel onderscheidt zich in sterke mate van andere Europese landen en is daarmee moeilijk toegankelijk voor niet-Franse wetenschappers. Op de derde plaats is er vaak sprake van een taalbarrière: het aantal Nederlandse wetenschappers en studenten dat het Frans beheerst, wordt steeds kleiner. Met name de oudere Franse wetenschappers spreken niet of beperkt Engels.

4. Vanwege de kansen die voorhanden zijn

Er liggen momenteel kansen om de samenwerking met het Franse hoger onderwijs te versterken door de omslag die daar gaande is. Steeds meer Franse wetenschappers staan open voor samenwerking in Europa. Steeds meer jonge Franse wetenschappers spreken Engels. De Franse overheid heeft bovendien als beleid om de Europese wetenschap te versterken door middel van bilaterale samenwerkingsverbanden. Naast de Franse counterpart van de FNA bekostigt zij dergelijke bureaus met vele andere lidstaten in Europa. Geen van die samenwerkingsverbanden functioneert in haar ogen zo goed en efficiënt als de FNA. De Franse overheid is dan ook voornemens de Franse counterpart in de komende jaren te blijven ondersteunen en acht het van belang dat ook de Nederlandse overheid dat blijft doen.

5. Vanwege de tendens naar bilaterale samenwerking in Nederland

Het Nederlandse hoger onderwijs heeft zich in de afgelopen jaren vooral gericht op multilaterale samenwerkingsverbanden maar komt daar van terug. Binnen deze multilaterale samenwerkingsverbanden doen zich vaak te veel problemen voor. De tendens is nu om zich vooral te richten op bi- of trilaterale samenwerkingsverbanden. Het blijven versterken van de samenwerking tussen het Nederlandse en Franse hoger onderwijs past bij die tendens. Alhoewel er ook andere organisaties zijn in Nederland die zich bezighouden met internationale samenwerking, NUFFIC en NWO, zien die op dat punt geen rol voor zichzelf weggelegd.

Rol van de FNA

Gezien de efficiënte wijze waarop de FNA haar rol van makelaar en schakelaar tussen het Nederlandse en Franse hoger onderwijs tot nog toe heeft vervuld en de hierboven genoemde redenen voor het bevorderen van de

samenwerking, ligt het voor de hand haar die rol ook in de toekomst te laten vervullen.

De FNA kan helpen meer wetenschappers bewust te maken van de mogelijkheden die er momenteel in Frankrijk liggen. Dat vraagt dat zij zich duidelijker dan nu het geval is, richt op een breder publiek. Op grond van de gesprekken die zijn gevoerd, lijkt de FNA enigszins te preken voor eigen parochie. Vanuit die strategie is zij erin geslaagd personen uit het hoger onderwijs aan zich te binden die al wat met Frankrijk hebben en van daaruit een zeer sterk netwerk op te bouwen. Niet duidelijk is in hoeverre de FNA mensen heeft weten te bereiken wier interesse (nog) niet naar Frankrijk uitgaat. Het is verstandig dat de FNA zich in de toekomst met behulp van het netwerk dat zij heeft opgericht op een bredere groep onderzoekers en wetenschappers gaat richten.

Het verkrijgen van structurele middelen van het ministerie van Buitenlandse Zaken ten behoeve van een secretariaatsfunctie die de FNA voor de Samenwerkingsraad zou willen vervullen, lijkt ons kansloos. Op basis van de gevoerde gesprekken is het onwaarschijnlijk dat er structureel middelen beschikbaar zullen komen voor de Frans-Nederlandse Samenwerkingsraad en dat die een groter aantal activiteiten zal ontplooiën. Het vermoeden is zelfs uitgesproken dat er op de wat langere termijn geen noodzaak meer is voor het in stand houden van de Frans-Nederlandse Samenwerkingsraad. De activiteiten die de FNA nu voor de Frans-Nederlandse Samenwerkingsraad uitvoert, zullen wel worden gehandhaafd maar dan vermoedelijk onder de vlag van het ministerie van Buitenlandse Zaken.

Handhaaf de subsidie

Wij adviseren het ministerie van OCW te blijven investeren in de FNA en het Van Gogh Programma en daarmee in de samenwerking met het Franse hoger onderwijs.

De FNA is voor haar voortbestaan afhankelijk van de subsidie van het ministerie van OCW. Beëindiging van de subsidie aan de FNA betekent het einde van deze organisatie. De Universiteit Utrecht is zolang de subsidie aan de FNA gehandhaafd blijft voornemens de huisvesting en verdere facilitering van de FNA voort te zetten. Vanuit die toezegging kan de FNA ook in de toekomst kostenefficiënt blijven werken.

Om een breder publiek te kunnen bereiken, is een verhoging van de subsidie voor de FNA wenselijk. Vanuit de economische belangen en de belangen voor het bedrijfsleven op de langere termijn bevelen wij het ministerie van OCW aan de ministeries van Economische Zaken en het bedrijfsleven te betrekken bij het faciliteren van de samenwerking en uitwisseling van studenten, docenten en jonge wetenschappers met Frankrijk.

BIJLAGEN

BIJLAGE 1

Overzicht van geïnterviewden

Tabel B1.1   **Overzicht geïnterviewden**

Petra van Dijk, directeur van de Frans-Nederlandse Academie	Face to face op 14 september 2010, telefonisch op 12 oktober 2010
Eric Richters, beleidsmedewerker van NUFFIC	Telefonisch op 20 september 2010
Bas Berends, eerste secretaris Cultuur en Onderwijs van de Nederlandse ambassade in Parijs	Telefonisch op 23 september 2010
Karel van der Toorn, voorzitter FNA bestuur	Face to face op 24 september 2010
Tess Wouda Kuipers, beleidsmedewerker ministerie van Buitenlandse Zaken	Face to face op 27 september 2010
Mevrouw Dutilh-Novaes postdoc onderzoeker bij de Uva en ontvanger van een Van Gogh-subsidie	Telefonisch op 28 september 2010
Coenraad Krijger, beleidsmedewerker NWO	Telefonisch op 28 september 2010
Arian van Staa, adjunct-directeur HBO-raad	Telefonisch op 30 september 2010
De heer De Zwaan, beleidsmedewerker directie Hoger Onderwijs ministerie van OCW	Telefonisch op 30 september 2010
Peter Keulers , beleidsmedewerker Buitenlandse Zaken	Telefonisch in oktober 2010
Prof.dr. Dop Bär, Universiteit Utrecht/UMC Utrecht lid Adviesraad FNA	Telefonisch op 1 oktober 2010
Karin Alfenaar, beleidsmedewerker internationalisering Hogeschool Utrecht	Telefonisch op 5 oktober 2010

Xavier Jongen, Fund director Bouwfonds REIM	Telefonisch op 8 oktober 2010
Marlies Leegwater, coördinator internationalisering directie Hoger Onderwijs, ministerie van OCW	Telefonisch op 14 oktober 2010
Dhr. Noorda, voorzitter VSNU	Telefonisch op 18 oktober 2010
Jean-François Blarel, Franse ambassadeur in Nederland	Face to face op 18 oktober 2010
Isabelle Mallez, directrice Maison Descartes	Face to face op 18 oktober 2010
Dhr Kessels, directeur Universitaire bestuursdienst, Universiteit Utrecht	Telefonisch op 5 november 2010

BIJLAGE 2

Schriftelijke bronnen

Dijk, Petra van (2007). *Besluitvorming en realisering Frans-Nederlandse Universiteit later Frans-Nederlands Netwerk voor hoger onderwijs en onderzoek en de Universiteit Utrecht (1998-2007)*. Interne notitie.

Frans-Nederlandse Academie (2008). *Nederland en Frankrijk: de meerwaarde van bilaterale samenwerking*.

Frans-Nederlands netwerk (2010). *PHC Van Gogh. Valeur ajoutée aux relations franco-néerlandais en recherche*.

Frans-Nederlandse Academie (2010). *Jaarverslag 2009*.

Frans-Nederlands Netwerk voor hoger onderwijs en onderzoek (2006). *Evaluatie FNN 2000-2006*.

Frans-Nederlands Netwerk voor hoger onderwijs en onderzoek (2006). *Inspirerend Investeren. In Frans-Nederlandse onderwijs- en onderzoeks-samenwerking. Strategie 2007-2012 van het Frans Nederlands Netwerk voor hoger onderwijs en onderzoek*.

Stichting Frans-Nederlandse Universiteit (2009). *Jaarverslag 2008 Stichting Frans-Nederlandse Universiteit*.

www.rfnl.eu

REGIOPLAN BELEIDSONDERZOEK

Nieuwezijds Voorburgwal 35

1012 RD Amsterdam

T 020 531 531 5

F 020 626 519 9

E info@regioplan.nl

I www.regioplan.nl